

Agnieszka Matuszewska-Pierzynka

Uniwersytet Łódzki
Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny
Katedra Analizy i Strategii Przedsiębiorstwa
a.mpierzynka@gmail.com

ZOBOWIĄZANIA SOCJALNE W SPÓŁKACH PRACOWNICZYCH

Streszczenie: Zasadniczym celem artykułu jest zidentyfikowanie i scharakteryzowanie zobowiązań socjalnych spółek pracowniczych wynikających z umowy o oddanie przedsiębiorstwa państwowego do odpłatnego korzystania. Badania empiryczne zostały przeprowadzone wśród spółek pracowniczych z województwa mazowieckiego, które zawarły umowę ze Skarbem Państwa w latach 2000-2005. Zebrane i przetworzone dane liczbowe pochodzą z Ministerstwa Skarbu Państwa i Krajowego Rejestru Sądowego. W opracowaniu przedstawiono rezultaty analizy porównawczej zobowiązań socjalnych z pozostałymi typami zobowiązań spółek pracowniczych. W wyniku przeprowadzonych badań empirycznych stwierdzono, iż wynagrodzenia odzwierciedlające dotrzymanie gwarancji zatrudnienia stanowiły w porównaniu z zobowiązaniami finansowymi wobec Skarbu Państwa w zakresie rat kapitałowych i zobowiązaniami inwestycyjnymi znaczące zobowiązanie spółek pracowniczych.

Słowa kluczowe: przekształcenia własnościowe przedsiębiorstw państwowych, prywatyzacja bezpośrednia, oddanie przedsiębiorstwa państwowego do odpłatnego korzystania, zobowiązania spółek pracowniczych.

Wprowadzenie

Spółki pracownicze to spółki kapitałowe utworzone przez pracowników przedsiębiorstw państwowych w celu przejęcia ich majątku w odpłatne użytkowanie w ramach prywatyzacji bezpośredniej [zob. Nadratowska, 1990, s. 54; Górka, 1991, s. 91; Baehr, 1993, s. 52; Surdykowska, 1996, s. 128; Włodyka, 1996, s. 657; Kozarzewski, 1998, s. 25-26; Zwierzyńska-Bubałło (red.), 1998, s. 195; Jawłowski, 2001, s. 55]. Oddanie przedsiębiorstwa państwowego do odpłatnego korzystania na rzecz spółki pracowniczej następuje w drodze umowy zawieranej ze Skarbem Państwa na

czas określony [zob. ustawa o komercjalizacji i prywatyzacji, art. 52 ust. 1]. Umowa ta określa prawa i obowiązki jej stron, a w szczególności zobowiązania spółki pracowniczej, do których należą przede wszystkim zobowiązania finansowe wobec Skarbu Państwa i tzw. zobowiązania pozacenowe.

Podstawą ustalenia zobowiązania finansowego wobec Skarbu Państwa jest wartość przedsiębiorstwa państwowego przekazywanego w odpłatne użytkowanie. Wielkość tego zobowiązania nie może być niższa od wartości prywatyzowanego przedsiębiorstwa państwowego spłacanej w formie rat kapitałowych i sumy opłat dodatkowych stanowiących odsetki o niespłaconej jej części [zob. rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie szczegółowych zasad ustalania należności..., § 2, 3].

Zobowiązania pozacenowe składają się ze zobowiązań inwestycyjnych, mających zapobiegać dekapitalizacji majątku oddanego do odpłatnego korzystania [zob. Bojar, Sosińska-Wit i Żminda, 2003, s. 11] i zobowiązań socjalnych, będących zobowiązaniami wobec pracowników przedsiębiorstwa państwowego, których nowym pracodawcą z mocy prawa staje się spółka pracownicza [por. ustawa o komercjalizacji i prywatyzacji, art. 44; Kodeks pracy, art. 23¹].

Wyniki analizy bogatej literatury przedmiotu na temat efektywności i skuteczności prywatyzacji bezpośredniej przez oddanie przedsiębiorstwa państwowego do odpłatnego korzystania wskazują, że zobowiązania socjalne w spółkach pracowniczych nie były dotąd przedmiotem badań teoretyczno-empirycznych i przeto opracowanie niniejsze można uznać za pewien przyczynek naukowy zmierzający do wypełnienia zaistniałej w tym zakresie luki naukowo-badawczej.

Zasadniczym celem artykułu jest identyfikacja zobowiązań socjalnych spółek pracowniczych i ich charakterystyka na tle pozostałych typów zobowiązań wynikających z umowy o oddanie przedsiębiorstwa państwowego do odpłatnego korzystania.

Badania empiryczne nad zobowiązaniami socjalnymi w spółkach pracowniczych zostały przeprowadzone wśród podmiotów z województwa mazowieckiego, które zawarły umowę o oddanie przedsiębiorstwa państwowego do odpłatnego korzystania w latach 2000-2005. W opracowaniu przedstawiono specyfikę zobowiązań finansowych wobec Skarbu Państwa oraz zobowiązań pozacenowych, tj. zobowiązań inwestycyjnych i socjalnych. W analizie porównawczej zobowiązań socjalnych i pozostałych rodzajów zobowiązań spółek pracowniczych wynikających z umowy zawartej ze Skarbem Państwa posłużono się udziałem rat kapitałowych i nakładów inwestycyjnych przypadających na okres gwarancji zatrudniania w wynagrodzeniach za ten okres.

Badania empiryczne nad zobowiązaniami socjalnymi w spółkach pracowniczych zostały przeprowadzone na podstawie danych pozyskanych z Ministerstwa Skarbu Państwa i Krajowego Rejestru Sądowego. Analizie poddano postanowienia umowy o oddanie przedsiębiorstwa państwowego do odpłatnego korzystania, raporty z wykonania zobowiązania socjalnego oraz sprawozdania finansowe spółek pracowniczych.

1. Dobór próby badawczej

Badania empiryczne nad zobowiązaniami socjalnymi w spółkach pracowniczych zostały przeprowadzone wśród podmiotów, które zawarły umowę o oddanie przedsiębiorstwa państwowego do odpłatnego korzystania w latach 2000-2005. Przyjęcie wskazanego okresu dla zawierania umów ze Skarbem Państwa wynikało z dwóch następujących przesłanek:

- większość dotychczas przeprowadzonych badań empirycznych nad funkcjonowaniem i rozwojem spółek pracowniczych w Polsce nie obejmowało okresu po roku 2000 [zob. Kozarzewski i Woodward, 2001; Bojar, Sosińska-Wit i Żminda, 2003; Wrońska, 2004],
- po roku 2005, w związku z niekorzystnymi zmianami przepisów prawa dotyczących warunków przekazywania przedsiębiorstw państwowych do odpłatnego korzystania, proces powstawania spółek pracowniczych w Polsce został zahamowany¹.

Do badań empirycznych nad zobowiązaniami socjalnymi w spółkach pracowniczych zostały zakwalifikowane podmioty z województwa mazowieckiego, na terenie którego w latach 2000-2005 powstało najwięcej spółek pracowniczych [por. Prywatyzacja, 1999, s. 48; Prywatyzacja, 2006, s. 3].

Tabela 1. Spółki pracownicze zakwalifikowane do próby badawczej

Spółka pracownicza	Rodzaj działalności gospodarczej (według sekcji PKD 2007)	Zatrudnienie [os.]
1	2	3
PRD Sp. z o. o. w Przysusze	budownictwo	21–50
PRD Sp. z o.o. w Zwoleniu	budownictwo	51–100
PRI-D Sp. z o.o. w Grójcu	budownictwo	51–100
PRDI S.A. w Mławie	budownictwo	101–250
WCMB Sp. z o.o.	handel hurtowy i detaliczny	6–20
Elektroprojekt S.A. w Warszawie	działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	pow. 250
PKS Sp. z o.o. w Grójcu	transport i gospodarka magazynowa	pow. 250
Morspol S.A. w Warszawie	transport i gospodarka magazynowa	101–250
PRD-M Sp. z o.o. w Płońsku	budownictwo	101–250
ZTE RADOM Sp. z o.o.	transport i gospodarka magazynowa	pow. 250
BSiPB MSW Sp. z o.o. w Warszawie	działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	6–20
PKS Sp. z o.o. w Grodzisku Maz.	transport i gospodarka magazynowa	101–250

¹ W związku z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej zostały wprowadzone nowe przepisy prawa odnoszące się do warunków spłaty zobowiązania za korzystanie z przedsiębiorstwa państwowego, które ustanowiły wyższą podstawę stopy oprocentowania jego niespłaconej części [rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie warunków spłaty należności...].

cd. tabeli 1

1	2	3
Tarczyn Sp. z o.o.	przetwórstwo przemysłowe	21–50
Ostrada Sp. z o.o. w Ostrołęce	budownictwo	101–250
Elmet Sp. z o.o. w Warszawie	handel hurtowy i detaliczny	101–250
ZTiSZE Sp. z o.o. w Warszawie	transport i gospodarka magazynowa	101–250
Geokart Sp. z o.o. w Warszawie	działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	51–100
Polmos S.A. w Warszawie	przetwórstwo przemysłowe	101–250
Polsport Sp. z o.o. w Górze Kalwarii	przetwórstwo przemysłowe	51–100
Biproduzew S.A. w Warszawie	działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	6–20
Bipromel Sp. z o.o. w Warszawie	działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	21–50

Źródło: Na podstawie: baza danych Info Veriti [www 1].

Zgodnie z danymi Ministerstwa Skarbu Państwa w latach 2000-2005 w województwie mazowieckim zostało zawartych 26 umów o oddanie przedsiębiorstwa państwowego do odpłatnego korzystania². Z 26 spółek pracowniczych wykluczono jednak podmioty, które przed upływem 10-letniego okresu od dnia zawarcia umowy ze Skarbem Państwa zostały postawione w stan likwidacji/upadłości lub zmieniły formę organizacyjno-prawną. Ostatecznie zatem do próby badawczej zakwalifikowano 21 spółek pracowniczych, wśród których dominowały przedsiębiorstwa prowadzące działalność gospodarczą w budownictwie – 6 podmiotów i zatrudniające od 101 do 250 osób – 8 podmiotów (zob. tab. 1).

2. Zobowiązania finansowe spółek pracowniczych wobec Skarbu Państwa

Większość spółek pracowniczych zakwalifikowanych do próby badawczej zawarła umowę o oddanie przedsiębiorstwa państwowego do odpłatnego korzystania w roku 2001. Trzy podmioty (Geokart Sp. z o.o., Polmos S.A. i Bipromel Sp. z o.o.) zawarły umowę ze Skarbem Państwa na okres krótszy od maksymalnie dopuszczalnego, a trzy inne (Przedsiębiorstwo Robót Drogowo-Inżynierskich S.A., Elektroprojekt S.A. i Tarczyn Sp. z o.o.) wydłużyły okres jej obowiązywania z 10 do 15 lat [zob. Ustawa o zmianie ustawy o zasadach wykonywania uprawnień..., art. 2 pkt 15, art. 25].

Wartość przedmiotu umowy o oddanie przedsiębiorstwa państwowego do odpłatnego korzystania w większości badanych spółek pracowniczych znajdowało się w przedziale od 1,1 mln zł (Tarczyn Sp. z o.o.) do 4,1 mln zł (Elektroprojekt S.A.).

² Do próby badawczej nie zostały zakwalifikowane spółki pracownicze, które powstały przed wejściem w życie nowej ustawy prywatyzacyjnej [ustawa o komercjalizacji i prywatyzacji].

Tabela 2. Zobowiązania finansowe spółek pracowniczych wobec Skarbu Państwa

Spółka pracownicza	Rok zawarcia umowy ze SP	Okres obowiązywania umowy [liczba lat]	Rok przeniesienia własności	Rok całkowitej spłaty zobowiązania wobec SP	Stopa procentowa	Wartość przedmiotu umowy [zł]	Wielkość raty kapitałowej [zł]
PRD Sp. z o.o. w Przysusze	2000	10	2002	2010	½ l/w-0, lpp	450 000,00	11 250,00
PRD Sp. z o.o. w Zwoleniu	2000	10	2004	2009	½ l/w-0, lpp	1 800 000,00	45 000,00
PRI-D Sp. z o.o. w Grójcu	2000	10	2005	2010	½ l/w-0, lpp	2 600 000,00	65 000,00
PRDI S.A. w Mławie	2000	10/15	2005	x	½ l/w-0, lpp	3 000 000,00	75 000,00
WCMB Sp. z o.o.	2000	10	2005	2010	½ l/w-0, lpp	1 310 000,00	32 750,00
Elektroprojekt S.A. w Warszawie	2001	10/15	2004	2012	½ l/w-0, lpp	4 100 000,00	102 500,00
PKS Sp. z o.o. w Grójcu	2001	10	2004	2011	½ l/w-0, lpp	5 100 000,00	127 500,00
Morspol S.A. w Warszawie	2001	10	2009	2008	½ l	6 100 000,00	152 500,00
PRD-M Sp. z o.o. w Płońsku	2001	10	2004	2011	½ l/w-0, lpp	3 300 000,00	82 500,00
ZTE RADOM Sp. z o.o.	2001	10	2003	2011	½ l/w-0, lpp	9 250 000,00	231 250,00
BSIPB MSW Sp. z o.o. w Warszawie	2001	10	2012	2012	½ l	75 500,00	1 887,50
PKS Sp. z o.o. w Grodzisku Maz.	2001	10	2004	2011	½ l/w-0, lpp	3 700 000,00	92 500,00
Tarczyn Sp. z o.o.	2001	10/15	2008	x	½ l/ref	1 100 000,00	27 500,00
Ostrada Sp. z o.o. w Ostrołęce	2001	10	2006	2011	½ l/w-0, lpp	2 600 000,00	65 000,00
Elmet Sp. z o.o. w Warszawie	2001	10	2009	2009	½ l	7 000 000,00	175 000,00
ZTISZE Sp. z o.o. w Warszawie	2001	10	2003	2011	½ l/w-0, lpp	5 500 000,00	137 500,00
Geokart Sp. z o.o. w Warszawie	2002	5	2008	2008	½ l	650 000,00	32 500,00
Polmos S.A. w Warszawie	2003	10	2004	2013	½ l/w-0, lpp	3 000 000,00	75 000,00
Polisport Sp. z o.o. w Górze Kalwarii	2004	15	2006	2006	½ l	2 070 000,00	34 500,00
Biprodzew S.A. w Warszawie	2005	15	2007	2007	ref	7 100 000,00	118 333,33
Bipromel Sp. z o.o. w Warszawie	2005	10	2014	2014	ref	300 000,00	7 500,00

Nota:

½ l – ½ stopy oprocentowania kredytu lombardowego,

w-0, lpp – wskaźnik wzrostu cen dóbr inwestycyjnych obniżony o 0,1 punktu procentowego,

ref – stopa referencyjna,

x – brak.

Źródło: Na podstawie danych z Ministerstwa Skarbu Państwa.

W dwóch spółkach pracowniczych (Biprodrzew S.A. i Bipromel Sp. z o.o.), które zawarły umowę ze Skarbem Państwa po wejściu w życie nowego rozporządzenia w sprawie warunków spłaty zobowiązania za korzystanie z przedsiębiorstwa państwowego, opłaty dodatkowe były ustalane przy zastosowaniu stopy referencyjnej [zob. rozporządzenie w sprawie warunków spłaty należności..., § 7 ust. 1]. W pozostałych podmiotach stopa oprocentowania niespłaconej części zobowiązania wobec Skarbu Państwa stanowiła ½ stopy oprocentowania kredytu lombardowego [zob. rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie szczegółowych zasad ustalania należności..., § 3 ust. 1 pkt 1].

Piętnaście spółek pracowniczych zakwalifikowanych do próby badawczej wykorzystało możliwość przeniesienia własności przedsiębiorstwa przed upływem okresu obowiązywania umowy o oddanie przedsiębiorstwa państwowego do odpłatnego korzystania [zob. ustawa o komercjalizacji i prywatyzacji, art. 52 ust. 3]. Pozostała do spłacenia część zobowiązania wobec Skarbu Państwa po wcześniejszym przeniesieniu własności przedsiębiorstwa była w większości podmiotów oprocentowana według wskaźnika wzrostu cen dóbr inwestycyjnych, obniżonego o 0,1 punktu procentowego, co oznaczało udzielenie przedsiębiorstwu pomocy publicznej [por. rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie szczegółowych zasad ustalania należności..., § 8 ust. 1; ustawa o komercjalizacji i prywatyzacji, art. 52 ust. 4; rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie pomocy publicznej..., § 1 pkt 1].

W dwóch spółkach pracowniczych (Tarczyn Sp. z o.o. i Biprodrzew S.A.) stopa oprocentowania niespłaconej części zobowiązania wobec Skarbu Państwa po wcześniejszym przeniesieniu własności przedsiębiorstwa była równa stopie referencyjnej. W spółce Tarczyn Sp. z o.o. niemożliwe było zastosowanie niższej stopy oprocentowania, ponieważ otrzymała ona wcześniej pomoc publiczną, m.in. wydłużając okres obowiązywania umowy o oddanie przedsiębiorstwa państwowego do odpłatnego korzystania. W spółce Biprodrzew S.A. oprocentowanie powyżej wskaźnika wzrostu cen dóbr inwestycyjnych było określone w przepisach prawa [zob. ustawa o zmianie ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji, art. 1 pkt 12, art. 11].

Z sześciu spółek pracowniczych, które uzyskały prawo przeniesienia własności przedsiębiorstwa po całkowitej spłacie zobowiązania wobec Skarbu Państwa w dwóch (Biuro Studiów i Projektów Budownictwa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Sp. z o.o. i Geokart Sp. z o.o.), całkowita spłata nie nastąpiła przed upływem okresu obowiązywania umowy o oddanie przedsiębiorstwa państwowego do odpłatnego korzystania. Według stanu na dzień 31.12.2014 r. w dwóch spółkach pracowniczych (Przedsiębiorstwo Robót Drogowo-Inżynieryjnych S.A. i Tarczyn Sp. z o.o.) umowy zawarte ze Skarbem Państwa nadal obowiązywały (zob. tab. 2).

3. Zobowiązania pozacenowe w spółkach pracowniczych

3.1. Zobowiązania inwestycyjne

We wszystkich spółkach pracowniczych zakwalifikowanych do próby badawczej zgodnie z postanowieniami umowy o oddanie przedsiębiorstwa państwowego do odpłatnego korzystania przedmiotem nakładów inwestycyjnych miały być rzeczowe aktywa trwałe. W dwóch podmiotach (Polsport Sp. z o.o. i Biprodrzew S.A.) z czterech, w których przedmiotem nakładów inwestycyjnych nie były wartości niematerialne i prawne, miały być one poniesione przede wszystkim na remont i modernizację budynków i budowli.

Tabela 3. Zobowiązania inwestycyjne spółek pracowniczych

Spółka pracownicza	Przedmiot nakładów inwestycyjnych		Okres inwestycyjny [liczba lat]	Wartość nakładów inwestycyjnych [zł]	Kary umowne [zł]
	WNiP	RzAT			
PRD Sp. z o.o. w Przysusze	T	T	3,5	200 000,00	100% NN
PRD Sp. z o.o. w Zwoleniu	T	T	4	1 500 000,00	80% NN
PRI-D Sp. z o.o. w Grójcu	T	T	5	1 000 000,00	100% NN
PRDI S.A. w Mławie	T	T	9	1 000 000,00	100% NN
WCMB Sp. z o.o.	N	T	6	450 000,00	134 500,00
Elektroprojekt S.A. w Warszawie	T	T	3	500 000,00	100% NN
PKS Sp. z o.o. w Grójcu	T	T	3,5	3 000 000,00	1 000 000,00
Morspol S.A. w Warszawie	T	T	3	3 000 000,00	100% NN
PRD-M Sp. z o.o. w Płońsku	T	T	3	1 000 000,00	250 000,00
ZTE RADOM Sp. z o.o.	T	T	3,5	8 000 000,00	2 000 000,00
BSiPB MSW Sp. z o.o. w Warszawie	T	T	3	30 000,00	10 000,00
PKS Sp. z o.o. w Grodzisku Maz.	T	T	3	4 000 000,00	2 500 000,00
Tarczyn Sp. z o.o.	T	T	9	1 500 000,00	100% NN
Ostrada Sp. z o.o. w Ostrołęce	T	T	5	4 000 000,00	1 200 000,00
Elmet Sp. z o.o. w Warszawie	T	T	9	4 000 000,00	100% NN
ZTiSZE Sp. z o.o. w Warszawie	T	T	2	1 500 000,00	200 000,00
Geokart Sp. z o.o. w Warszawie	N	T	5	150 000,00	100% NN
Polmos S.A. w Warszawie	T	T	5	1 500 000,00	100% NN
Polsport Sp. z o.o. w Górze Kalwarii	N	T	8	1 100 000,00	100% NN
Biprodrzew S.A. w Warszawie	N	T	10	700 000,00	100% NN
Bipromel Sp. z o.o. w Warszawie	T	T	3	50 000,00	100% NN

Nota:

WNiP – wartości niematerialne i prawne,

RzAT – rzeczowe aktywa trwałe,

T – występuje,

N – nie występuje,

NN – niezrealizowane nakłady inwestycyjne.

Źródło: Na podstawie danych z Ministerstwa Skarbu Państwa.

Wśród badanych spółek pracowniczych wartość planowanych nakładów inwestycyjnych zawierała się w przedziale od 30 tys. zł (Biuro Studiów i Projektów Budownictwa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Sp. z o.o.) do 8 mln zł (Zakład Transportu Energetyki Radom Sp. z o.o.). Jeżeli nakłady inwestycyjne były podzielone na kwoty przypadające na poszczególne lata okresu inwestycyjnego to nadwyżka poniesionych nakładów inwestycyjnych w danym roku była zaliczana na rok kolejny. W przypadku niewykonania nakładów inwestycyjnych w wyznaczonym okresie obowiązywały kary umowne na rzecz Skarbu Państwa, które dla większości podmiotów stanowiły 100% wartości niezrealizowanych nakładów inwestycyjnych. Kary umowne wyrażone kwotowo wahały się od 10 tys. zł (Biuro Studiów i Projektów Budownictwa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Sp. z o.o.) do 2,5 mln zł (Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej Sp. z o.o. w Grodzisku Mazowieckim).

Planowany okres inwestycji mieścił się w przedziale od 2 lat (Zakład Transportu Energetyki „ZTiSZE” Sp. z o.o.) do 10 lat (Biprodukt S.A.), licząc od dnia zawarcia umowy ze Skarbem Państwa (zob. tab. 3).

3.2. Zobowiązania socjalne

W dwóch spółkach pracowniczych zakwalifikowanych do próby badawczej (Polsport Sp. z o.o. i Bipromel Sp. z o.o.) postanowienia umowy o oddanie przedsiębiorstwa państwowego do odpłatnego korzystania nie odnosiły się do kwestii socjalnych. W siedmiu badanych podmiotach przedmiotem gwarancji socjalnych był zarówno poziom zatrudnienia, jak i wielkość wynagrodzeń. W dwóch spółkach pracowniczych (Przedsiębiorstwo Robót Drogowych Sp. z o.o. w Przysusze i Biuro Studiów i Projektów Budownictwa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Sp. z o.o.) gwarancje wynagrodzeń zastrzegały jedynie utrzymanie dotychczasowych świadczeń płacowych na poziomie nie niższym od tego z dnia zawarcia umowy ze Skarbem Państwa. W dwóch innych podmiotach (Ostrada Sp. z o.o. i Elmet Sp. z o.o.) gwarancje wynagrodzeń zapewniały nie tylko wzrost płac, ale również ich coroczną weryfikację z uwzględnieniem wskaźnika inflacji.

Gwarancje zatrudnienia pracowników zatrudnionych na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony w spółkach pracowniczych obejmowały okres od 6 miesięcy (Geokart Sp. z o.o.) do 36 miesięcy (Morspol S.A., Tarczyn Sp. z o.o., Ostrada Sp. z o.o. i Elmet Sp. z o.o.) od dnia zawarcia umowy o oddanie przedsiębiorstwa państwowego do odpłatnego korzystania.

Tabela 4. Zobowiązania socjalne spółek pracowniczych

Spółka pracownicza	Przedmiot gwarancji socjalnych		Okres gwarancji Z [liczba m-cy]	Kary umowne*	Odszkodowanie dla pracownika
	Z	W			
PRD Sp. z o.o. w Przysusze	T	T	24	3MWP-EU	N
PRD Sp. z o.o. w Zwoleniu	T	N	24	3MWP-EU	N
PRI-D Sp. z o.o. w Grójcu	T	N	24	3MWP-EU	N
PRDI S.A. w Mławie	T	N	24	3MWP-EU	N
WCMB Sp. z o.o.	T	N	24	RRZB	N
Elektroprojekt S.A. w Warszawie	T	N	24	1MWP	N
PKS Sp. z o.o. w Grójcu	T	T	24	3MNW	N
Morspol S.A. w Warszawie	T	N	36	1MWP	N
PRD-M Sp. z o.o. w Płońsku	T	N	24	3MNW	N
ZTE RADOM Sp. z o.o.	T	T	24	3MWP-EU	N
BSiPB MSW Sp. z o.o. w Warszawie	T	T	24	RRZB	N
PKS Sp. z o.o. w Grodzisku Maz.	T	T	30	3MNW	T
Tarczyn Sp. z o.o.	T	N	36	10xSZB	N
Ostrada Sp. z o.o. w Ostrołęce	T	T	36	RRZB	N
Elmet Sp. z o.o. w Warszawie	T	T	36	10xSZB	T
ZTiSZE Sp. z o.o. w Warszawie	T	N	24	3MNW	N
Geokart Sp. z o.o. w Warszawie	T	N	6	N	N
Polmos S.A. w Warszawie	T	N	20	I	N
PolSPORT Sp. z o.o. w Górze Kalwarii	x	x	x	x	x
Biprodrzew S.A. w Warszawie	T	N	30	3xMW	T
Bipromel Sp. z o.o. w Warszawie	x	x	x	x	x

* Na temat najniższego wynagrodzenia za pracę i wynagrodzenia minimalnego [por. Ustawa o zmianie ustawy – Kodeks pracy..., art. 1 pkt 71; Ustawa o minimalnym wynagrodzeniu..., art. 2, art. 11 pkt 3, art. 25].

Nota:

Z – zatrudnienie,

W – wynagrodzenia,

T – występuje,

N – nie występuje,

x – brak,

3MWP-EU – trzymiesięczne wynagrodzenie pracownika, liczone jako ekwiwalent za urlop wypoczynkowy,

RRZB – równowartość rocznego zasiłku dla bezrobotnych,

1MWP – jednomiesięczne wynagrodzenie pracownika,

3MNW – trzymiesięczne najniższe wynagrodzenie,

3xMW – trzykrotność wynagrodzenia minimalnego,

10xSZB – dziesięciokrotność średniego zasiłku dla bezrobotnego,

I – iloczyn płacy minimalnej, liczby miesięcy pozostałych do zakończenia okresu gwarancji, liczby miejsc pracy poniżej liczby objętej gwarancją.

Źródło: Na podstawie danych z Ministerstwa Skarbu Państwa.

W trzech podmiotach (Elektroprojekt S.A., Morspol S.A. i Zakład Transportu Energetyki „ZTiSZE” Sp. z o.o.) stan zatrudnienia mógł ulec zmniejszeniu w okresie objętym gwarancją o nie więcej niż 15%, a w jednym (Biuro Studiów i Projektów Budownictwa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Sp. z o.o.) o nie więcej niż 20% stanu z dnia zawarcia umowy ze Skarbem Państwa. Gwarancje zatrudnienia nie obejmowały co do zasady rozwiązania stosunku pracy na podstawie art. 52 i 53 Kodeksu pracy³, za porozumieniem stron i na wniosek pracownika oraz na skutek uzyskania przez pracownika prawa do renty/emerytury lub jego zgonu.

W przypadku niedotrzymania gwarancji zatrudnienia we wszystkich spółkach pracowniczych, z wyjątkiem jednej (Geokart Sp. z o.o.) obowiązywały kary umowne. W pięciu podmiotach kara umowna określona była w wysokości trzymiesięcznego wynagrodzenia zwolnionego pracownika, liczonego jako ekwiwalent za urlop wypoczynkowy za każdego pracownika poniżej gwarantowanego poziomu zatrudnienia. W pięciu innych spółkach pracowniczych podstawę ustalenia kary umownej stanowił zasiłek dla bezrobotnych, przy czym w jednej z nich (Wyszchowskie Centrum Materiałów Budowlanych Sp. z o.o.) nie była ona uiszczana wyjątkowo na rzecz Skarbu Państwa, lecz na rzecz Funduszu Pracy. W trzech podmiotach (Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej Sp. z o.o. w Grodzisku Mazowieckim, Elmet Sp. z o.o. i Biprodrzew S.A.) pracownikowi, zwolnionemu z innych przyczyn niż określone w zbiorze wyłączeń gwarancji zatrudnienia, przysługiwało odszkodowanie, które ustalane było na podstawie wielkości jego wynagrodzenia. W sześciu spółkach pracowniczych kary umowne nie znajdowały zastosowania, jeśli w miejsce pracownika, zwolnionego z przyczyn innych niż wskazane w zbiorze wyłączeń gwarancji zatrudnienia, został zatrudniony nowy pracownik o kwalifikacjach co najmniej równoważnych kompetencjom pracownika zwolnionego (zob. tab. 4).

4. Zobowiązania socjalne a zobowiązania finansowe wobec Skarbu Państwa i zobowiązania inwestycyjne

Na etapie analizy porównawczej zobowiązań socjalnych z pozostałymi typami zobowiązań spośród dziesiętnastu spółek pracowniczych, w których postanowienia umowy o oddanie przedsiębiorstwa państwowego do odpłatnego

³ Art. 52 i 53 Kodeksu pracy dotyczyły rozwiązania umowy o pracę bez wypowiedzenia odpowiednio z winy pracownika i z powodu długotrwałej niezdolności do pracy / usprawiedliwionej nieobecności pracownika.

korzystania nie odnosiły się do kwestii socjalnych, z powodu braku danych w zakresie kosztów rodzajowych wykluczono jeden podmiot (Polmos S.A.).

Ogólne zatrudnienie w okresie objętym jego gwarancjami wzrosło w czterech spółkach pracowniczych zakwalifikowanych do próby badawczej (Przedsiębiorstwo Robót Drogowo-Inżynieryjnych S.A., Przedsiębiorstwo Robót Drogowo-Mostowych Sp. z o.o., Zakład Transportu Energetyki Radom Sp. z o.o. i Ostrada Sp. z o.o.). Średnio wielkość zatrudnienia w badanej grupie podmiotów zmniejszyła się o 11,85%. Największy spadek poziomu zatrudnienia, wynoszący 56,17% zaobserwowano w Zakładzie Transportu Energetyki „ZTiSZE” Sp. z o.o.

Zmniejszenie zatrudnienia w spółkach pracowniczych wynikało ze zdarzeń uwzględnionych w grupie wyłączeń gwarancji zatrudnienia czy też rozwiązywania stosunku pracy z pracownikami zatrudnionymi na czas określony/próbny/wykonywania określonej pracy lub zatrudnionych na podstawie umowy-zlecenie lub umowy o dzieło, których te gwarancje nie dotyczyły.

Wynagrodzenia przypadające na okres objęty gwarancjami zatrudnienia w spółkach pracowniczych zakwalifikowanych do próby badawczej stanowiły średnio 29,12% kosztów rodzajowych w tym okresie. Największy udział wynagrodzeń w kosztach rodzajowych, równy 49,71%, zauważono w spółce Elektroprojekt S.A. W jednym na trzy podmioty udział ten przekraczał 40,07% (tab. 5).

Tabela 5. Zatrudnienie i wynagrodzenia w spółkach pracowniczych

Spółka pracownicza	Zatrudnienie [os.]		Dynamika zatrudnienia [%]	Wynagrodzenia [zł]	Koszty rodzajowe [zł]	Udział wynagrodzeń w sumie kosztów rodzajowych [%]
	na dzień zawarcia umowy ze SP	na dzień kończący okres objęty gwarancją				
PRD Sp. z o.o. w Przysusze	63	50	79,37	1 773 911,69	8 947 642,91	19,83
PRD Sp. z o.o. w Zwoleniu	115	107	93,04	5 401 342,93	24 025 776,96	22,48
PR1-D Sp. z o.o. w Grójcu	129	110	85,27	5 279 331,61	20 986 113,31	25,16
PRDI S.A. w Mławie	121	136	112,40	5 843 525,92	18 479 846,16	31,62
WCMB Sp. z o.o.	50	47	94,00	1 684 617,11	4 348 048,72	38,74
Elektroprojekt S.A. w Warszawie	279	233	83,51	12 952 009,69	26 057 332,47	49,71
PKS Sp. z o.o. w Grójcu	362	308	85,08	18 563 877,42	45 829 361,91	40,51
Morspol S.A. w Warszawie	139	111	79,86	8 112 935,90	43 712 819,66	18,56
PRD-M Sp. z o.o. w Płońsku	155	180	116,13	8 044 338,23	40 293 845,61	19,96
ZTE-RADOM Sp. z o.o.	280	306	109,29	20 403 848,95	90 461 927,84	22,56
BSiPB MSW Sp. z o.o. w Warszawie	15	12	80	904 371,87	1 983 305,26	45,60
PKS Sp. z o.o. w Grodzisku Maz.	296	281	94,93	21 300 799,79	71 137 657,47	29,94
Tarczyn Sp. z o.o.	27	20	74,07	2 482 992,19	16 784 354,75	14,79
Ostrada Sp. z o.o. w Ostrołęce	89	92	103,37	8 373 724,43	57 081 508,62	14,67
Elmet Sp. z o.o. w Warszawie	74	54	72,97	7 790 474,97	17 162 245,60	45,39
ZTISZE Sp. z o.o. w Warszawie	616	270	43,83	20 127 052,41	48 692 396,68	41,34
Geokart Sp. z o.o. w Warszawie	22	21	95,45	574 035,95	4 450 754,36	12,90
Biproduzew S.A. w Warszawie	19	16	84,21	2 503 269,33	8 239 248,83	30,38
Liczba podmiotów	18	18	18	18	18	18
Średnia arytmetyczna	158,39	130,78	88,15	8450914,47	30481899,28	29,12
Odchylenie standardowe	155,74	105,97	16,92	7170554,53	24956755,22	11,89
Minimum	15,00	12,00	43,83	574035,95	1983305,26	12,90
Maksimum	616,00	308,00	116,13	21300799,79	90461927,84	49,71
Kwartyl I	53,25	47,75	79,89	2488061,48	10906820,87	19,86
Mediana	118,00	108,50	85,18	6817000,44	22505945,13	27,55
Kwartyl 3	248,00	219,75	95,32	11807438,38	45300226,35	40,07

Źródło: Na podstawie danych z Krajowego Rejestru Sądowego oraz Ministerstwa Skarbu Państwa.

Tabela 6. Raty kapitałowe i nakłady inwestycyjne a wynagrodzenia w spółkach pracowniczych

Spółka pracownicza	Wynagrodzenia [zł]	Raty kapitałowe [zł]	Nakłady inwestycyjne [zł]	Udział rat kapitałowych w wynagrodzeniach [%]	Udział nakładów inwestycyjnych w wynagrodzeniach [%]
PRD Sp. z o.o. w Przysusze	1 773 911,69	90 000,00	125 000,00	5,07	7,05
PRD Sp. z o.o. w Zwoleniu	5 401 342,93	360 000,00	700 000,00	6,67	12,96
PRI-D Sp. z o.o. w Grójcu	5 279 331,61	541 666,67	316 666,67	10,26	6,00
PRDI S.A. w Mławie	5 843 525,92	625 000,00	400 000,00	10,70	6,85
WCMB Sp. z o.o.	1 684 617,11	262 000,00	190 000,00	15,55	11,28
Elektroprojekt S.A. w Warszawie	12 952 009,69	820 000,00	333 333,33	6,33	2,57
PKS Sp. z o.o. w Grójcu	18 563 877,42	1 020 000,00	1 714 285,71	5,49	9,23
Morspol S.A. w Warszawie	8 112 935,90	1 779 166,67	3 000 000,00	21,93	36,98
PRD-M Sp. z o.o. w Płońsku	8 044 338,23	660 000,00	666 666,67	8,20	8,29
ZTE RADOM Sp. z o.o.	20 403 848,95	1 850 000,00	4 571 428,57	9,07	22,40
BSiPB MSW Sp. z o.o. w Warszawie	904 371,87	15 100,00	20 000,00	1,67	2,21
PKS Sp. z o.o. w Grodzisku Maz.	21 300 799,79	955 833,33	3 333 333,33	4,49	15,65
Tarczyn Sp. z o.o.	2 482 992,19	292 966,67	191 666,67	11,80	7,719
Ostrada Sp. z o.o. w Ostrołęce	8 373 724,43	780 000,00	2 650 000,00	9,31	31,65
Elmet Sp. z o.o. w Warszawie	7 790 474,97	2 158 333,33	1 333 333,33	27,70	17,11
ZTISZE Sp. z o.o. w Warszawie	20 127 052,41	1 037 605,85	1 500 000,00	5,16	7,45
Geokart Sp. z o.o. w Warszawie	574 035,95	54 166,67	15 000,00	9,44	2,61
Bjodrzew S.A. w Warszawie	2 503 269,33	1 101 350,72	175 000,00	44,00	6,99
Liczba podmiotów	18	18	18	18	18
Średnia arytmetyczna	8450914,47	800177,22	1179761,90	11,82	11,94
Odchylenie standardowe	7170554,53	625939,87	1358428,62	10,24	9,71
Minimum	574035,95	15100,00	15000,00	1,67	2,21
Maksimum	21300799,79	2158333,33	4571428,57	44,00	36,98
Kwartyl I	2488061,48	309725,00	190416,67	5,70	6,88
Mediana	6817000,44	720000,00	533333,33	9,19	8,00
Kwartyl 3	11807438,38	1033204,39	1660714,29	11,52	14,98

Źródło: Na podstawie danych z Krajowego Rejestru Sądowego oraz Ministerstwa Skarbu Państwa.

Raty kapitałowe⁴ przypadające na okres objęty gwarancjami zatrudnienia w spółkach pracowniczych stanowiły średnio 11,82% wynagrodzeń za ten okres. Największy udział rat kapitałowych w wynagrodzeniach, wynoszący 44,00% występował w spółce Biprodrzew S.A., w którym gwarancje zatrudnienia obowiązywały 30 miesięcy. W sześciu podmiotach z siedmiu, w których zobowiązania socjalne dotyczyły wynagrodzeń, udział ten był mniejszy od wartości średniej arytmetycznej.

Nakłady inwestycyjne przypadające na okres objęty gwarancjami zatrudnienia w spółkach pracowniczych stanowiły średnio 11,94% wynagrodzeń w tym okresie. Największy udział nakładów inwestycyjnych w wynagrodzeniach, równy 36,98% miał miejsce w spółce Morspol S.A., w której okres gwarancji zatrudnienia trwał 36 miesięcy. Z siedmiu podmiotów, w których zobowiązania socjalne dotyczyły wynagrodzeń, w czterech udział ten był większy od wartości średniej arytmetycznej.

W połowie spółek pracowniczych zakwalifikowanych do próby badawczej udział rat kapitałowych⁵ w wynagrodzeniach nie przekraczał 9,19%, a udział nakładów inwestycyjnych⁶ w wynagrodzeniach 8%. Najniższe wartości obu tych udziałów w grupie badanych spółek pracowniczych zanotowano dla Biura Studiów i Projektów Budownictwa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Sp. z o.o. (zob. tabela 6).

⁴ W analizie porównawczej zobowiązań socjalnych spółek pracowniczych z zobowiązaniami finansowymi wobec Skarbu Państwa wzięto pod uwagę jedynie raty kapitałowe, gdyż w przeciwieństwie do opłat dodatkowych, których wielkość zależy od zmiennej stopy oprocentowania niespłaconej części wartości przedsiębiorstwa, są one co do wielkości pewne.

⁵ Suma rat kapitałowych przypadających na okres objęty gwarancjami zatrudnienia w dwóch spółkach pracowniczych (Zakład Transportu Energetyki „ZTiSZE” Sp. z o.o. i Biprodrzew S.A.) zawiera raty z umowy o oddaniu przedsiębiorstwa państwowego do odpłatnego korzystania i niższe raty ustalone po przeniesieniu własności przedsiębiorstwa, gdyż nastąpiło ono w trakcie okresu trwania tych gwarancji, a spółki spłacały raty szybciej niż przewidywał to harmonogram. W jednej spółce pracowniczej (Elektroprojekt S.A.) suma rat kapitałowych zawiera raty z umowy o oddaniu przedsiębiorstwa państwowego do odpłatnego korzystania i niższe raty ustalone po wydłużeniu okresu jej obowiązywania.

⁶ Suma nakładów inwestycyjnych przypadających na okres objęty gwarancjami zatrudnienia w czterech spółkach pracowniczych (Przedsiębiorstwo Robót Drogowych Sp. z o.o. w Przysusze, Przedsiębiorstwo Robót Drogowych Sp. z o.o. w Zwoleniu, Przedsiębiorstwo Robót Inżynieryjno-Drogowych Sp. z o.o. i Ostrada Sp. z o.o.) nie jest sumą średniorocznych nakładów inwestycyjnych, lecz ustalonych kwot, ponieważ nakłady inwestycyjne w tych spółkach były podzielone na kwoty przypadające na poszczególne lata okresu inwestycyjnego.

Podsumowanie

Zawarcie umowy o oddanie przedsiębiorstwa państwowego do odpłatnego korzystania mogło skutkować m.in. powstaniem zobowiązań socjalnych. W większości badanych spółek pracowniczych zobowiązania socjalne dotyczyły wyłącznie utrzymania stanu zatrudnienia z dnia zawarcia umowy ze Skarbem Państwa. Zobowiązania socjalne w spółkach pracowniczych, w odróżnieniu od zobowiązań finansowych wobec Skarbu Państwa w zakresie rat kapitałowych i zobowiązań inwestycyjnych, nie były bezpośrednio związane z koniecznością poniesienia konkretnych wydatków. Jednakże spółki pracownicze, respektując gwarancje zatrudnienia, które mogły oznaczać konieczność utrzymywania stanu zatrudnienia ponad uzasadnione potrzeby, miały ograniczoną możliwość obniżenia kosztów wynagrodzeń i tym samym zwiększenia rentowności operacyjnej.

W większości spółek pracowniczych zakwalifikowanych do próby badawczej ogólne zatrudnienie zmniejszyło się w okresie objętym jego gwarancjami, a mimo to udział wynagrodzeń w kosztach rodzajowych za ten okres w połowie z nich był wyższy od 27,55%. W $\frac{3}{4}$ spółek pracowniczych udziały rat kapitałowych i nakładów inwestycyjnych w wynagrodzeniach przypadających na okres objęty gwarancjami zatrudnienia były mniejsze niż odpowiednio 5,70% i 6,88%. Wyniki przeprowadzonych badań empirycznych wskazują zatem, że wynagrodzenia, które są swego rodzaju konsekwencją realizacji gwarancji zatrudnienia w odniesieniu do pozostałych zobowiązań spółek pracowniczych, stanowiły znaczące co do wielkości ich zobowiązanie.

Literatura

- Baehr J. (1993), *Spółka z udziałem kapitałowym pracowników*, Polski Dom Wydawniczy Ławica, Warszawa–Poznań.
- Bojar E., Sosińska-Wit M., Żminda Z. (2003), *Leasing pracowniczy a restrukturyzacja przedsiębiorstw*, Wydawnictwo Politechniki Lubelskiej, Lublin.
- Górka K. (1991), *Samorząd pracowniczy w procesie prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych* [w:] R. Borowiecki (red.), *Kierunki przekształceń własnościowych w gospodarce. Aspekt teoretyczno-praktyczny*, Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa Oddział w Krakowie, Kraków.
- Jawłowski A. (2001), *Prywatyzacja pracownicza. Przemiany firm i ich załóg*, Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa.
- Kozarzewski P. (1998), *Prywatyzacja bezpośrednia: stan prawny* [w:] M. Jarosz (red.), *Prywatyzacja bezpośrednia. Inwestorzy. Menedżerowie. Pracownicy*, Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa.

- Kozarzewski P. i Woodward R. (2001), *Secondary Privatization in Poland (Part I): Evolution of Ownership Structure and Company Performance in Firms Privatized by Employee Buyouts*, Case No. 47, Center for Social and Economic Research, Warsaw.
- Nadratowska A. (1990), *Wpływ poszczególnych form prywatyzacji na efektywność gospodarowania* [w:] T. Kierczyński (red.), *Spółka akcyjna jako forma prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych*, Przedsiębiorstwo Doradztwa Ekonomicznego „Lege Artis”, Warszawa.
- Prywatyzacja przedsiębiorstw państwowych w 1999 r.* (2000), GUS, Warszawa.
- Prywatyzacja przedsiębiorstw państwowych w 2005 r.* (2006), GUS, Warszawa.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 kwietnia 2006 r. w sprawie pomocy publicznej udzielanej w procesach prywatyzacji, Dz.U. 2006, Nr 84, poz. 580.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 grudnia 2004 r. w sprawie warunków spłaty należności za korzystanie z przedsiębiorstwa, Dz.U. 2004, Nr 269, poz. 2667.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 października 1997 r. w sprawie szczególnych zasad ustalania należności za korzystanie z przedsiębiorstwa, sposobu zabezpieczenia nie spłaconej części należności oraz warunków oprocentowania nie spłaconej należności, Dz.U. 1997, Nr 130, poz. 855.
- Surdykowska T. (1996), *Prywatyzacja*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Ustawa z dnia 12 maja 2006 r. o zmianie ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji oraz o zmianie innych ustaw, Dz.U. 2006, Nr 107, poz. 721.
- Ustawa z dnia 5 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy o zasadach wykonywania uprawnień przysługujących Skarbowi Państwa, ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2002, Nr 240, poz. 2055 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę, Dz.U. 2002, Nr 200, poz. 1679.
- Ustawa z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji, Dz.U. 2002, Nr 171, poz. 1397 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 2 lutego 1996 r. o zmianie ustawy Kodeks pracy oraz o zmianie niektórych ustaw, Dz.U. 1996, Nr 24, poz. 110.
- Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy, Dz.U. 1974, Nr 24, poz. 141 z późn. zm.
- Włodyka S. (1996), *Spółki w procesie komercjalizacji i prywatyzacji* [w:] S. Włodyka (red.), *Prawo spółek*, Instytut Prawa Spółek i Inwestycji Zagranicznych, Kraków.
- Wrońska E.M. (2004), *Strategie finansowe spółek pracowniczych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Zwierzyńska-Bubałło T., red. (1998), *Leksykon prywatyzacji*, PWE, Warszawa.
- [www 1] <http://www.infoveriti.pl> (dostęp: 8.03.2016).

SOCIAL COMMITMENTS IN EMPLOYEE-OWNED COMPANIES

Summary: The main aim of this article is to identify and characterize social commitments of employee-owned companies under the agreement about giving the state-owned enterprise for the use against payment. Empirical studies were conducted among employee-owned companies from Mazowieckie Voivodeship, which concluded an agreement with the State Treasury in the years 2000-2005. Collected and processed figures come from the Ministry of Treasury and the National Court Register. The comparative analysis of social commitments with other types of obligations of the employee-owned companies was presented in this paper. As a result of empirical research it was found that salaries reflecting adherence employment guarantees were the significant commitment of employee-owned companies compared with financial liabilities to the State Treasury in terms of principal instalments and investment obligations.

Keywords: ownership transformations of state-owned enterprises, direct privatization, giving a state-owned enterprise for the use against payment, liabilities of employee-owned companies.